

Nr 333.

Herr **Sterne**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående grundlagsändringar, åsyftande ytterligare betryggande av riksdagsmans rätt att obehindrat utöva riksdagsmannakallet.

Vid början av innevarande års riksdag förekom den händelsen, att en riksdagsman från Stockholms stads valkrets inkom till andra kammaren med en anmälan om, att han som för närvarande undergick ådömt frihetsstraff härigenom var förhindrad utöva sin verksamhet såsom riksdagsman. Innan riksdagens början hade han dock genom anhållan hos regeringen hemställt, att hans fängelsestraff skulle avbrytas under riksdagstiden, därvid stödjande sig på riksdagsordningens § 4, vilken han tolkade på så sätt, att ett bifall till framställningen skulle stå i överensstämmelse med denna grundlagsparagrafs bokstavliga uttryck: »Ej må någon riksdagsman förmenas att sin riksdagsmannabefattning utöva». Kungl. Maj:t var emellertid av annan mening samt resolverade, att framställningen ej kunde lagligen bifallas.

Vid förbemålde anmälan föredragande i andra kammaren den 17 januari uppstod en debatt, vilkens huvudsakliga karaktär väl berörde tolkningen av andra grundlagsbestämmelser än § 4 riksdagsordningen, men jämväl även kom att något beröra denna paragraf. Så framhölls av en talare i debatten, att det visserligen kunde finnas olika meningar angående tolkningen av såväl § 111 regeringsformen som av § 4 riksdagsordningen, men ansåg för sin del att ifrågavarande bestämmelser säga i »otvetydiga ordalag, att en riksdagsman ej får förhindras att utöva sin riksdagsmannabefattning». Gent emot denna uppfattning uppträdde en annan talare som bland annat yttrade: »Men däremot utgår grundlagen från den självklara förutsättningen, att den som är riksdagsman också skall vara i full utövning av sina medborgerliga rättigheter. Och säkerligen hade man, när grundlagen skrevs, aldrig tänkt sig möjligheten därav, att en person som undergår fängelsestraff skulle få sitt straff avbrutet för att inställa sig till deltagande i riks-

dagsarbete». En tredje talare yttrade: »att lagarna äro ofullkomliga, att domstolarna äro ofullkomliga, och att det kan förekomma fall, då personer, mot vilkas enskilda heder och mot vilkas anseende såsom fläckfria medborgare intet finnes att invända, lika fullt komma i kollision med lagarna och därigenom kunna berövas sin frihet. Men i sådana fall kan det ingalunda vara nedsättande, om de kunna upptagas i kretsen av ett lands lagstiftare, under det deras lagstiftningsarbete försiggår».

Av denna debatt framgår sålunda, att man på somliga håll tolkar grundlagen i samma anda som ligger bakom den sin frihet berövade riksdagsmannens begäran om hans fängelsestraffs avbrytande under riksdagstiden. På andra sidan kommer den uppfattning som ligger bakom Kungl. Maj:ts mening, att en sådan tanke ej står i överensstämmelse med lagarna. Mellan dessa båda bestämda åsikter, som båda söka stöd i grundlag, kommer den tredje meningen, vilken anser lagens bestämmelser i hithörande fall oklara och i behov av förtydligande för att undvika feltolkningar och framför allt för att sådan riksdagsman, mot vars anseende och medborgerligaandel intet finnes att anmärka, må kunna fullgöra sitt lagstiftarekall, även om han medvetet eller omedvetet gjort sig skyldig till en sådan mindre förseelse, vilken kan beröva honom hans frihet under en kortare tid.

Enligt auktoritativ tolkning av regeringsformens 110 och 111 §§ kan riksdagsman ej häktas för ringare förbrytelser. Han kan ej förvisas från den ort där riksdag hålles och kan ej åläggas reseförbud enligt civillagens bestämmelser och kan ej heller inmanas i häkte enligt samma lag, därest ett utfärdat reseförbud överträdes. Endast i vissa lagbestämda fall kan kammare utvotera ledamot. I övrigt är det endast de i § 26 riksdagsordningen omnämnda diskvalifikationsgrunder för riksdagsmannaskap, vilka, inträdande under den tid riksdagsman är vald, kan hindra hans utövande av befattningen, d. v. s. att i sådant fall upphör han att vara riksdagsman.

Tolkningen av riksdagsordningens § 4 som säger: »Ej må någon riksdagsman förmenas, att sin riksdagsmannabefattning utöva» etc. torde ge vid handen, att paragrafens tillkomst närmast beror på den möjlighet, som man tänkt sig ligga uti förbud för vissa ämbetsmän eller stats-tjänare att kunna utöva riksdagsmannabefattning och vilka möjligheter man genom nämnda paragraf velat undanröja. Paragrafen synes därför ej kunna tillmätas den stora betydelse för förevarande fråga, som man eljest på grund av ordalagen skulle kunna tro.

Någon otvetydig bestämmelse i dessa åberopade grundlagsparagrafer rörande sådana fall, som då riksdagsmans frihetsstraff ingriper i hans

rätt att fullgöra riksmannauppgiften, finnes icke så vitt jag kan finna. Man kan endast draga upp analogier från grundlagens bestämmelser rörande häktningsrätten mot riksdagsmän och resonera på så sätt, att då man vid grundlagarnas tillkomst varit angelägen om att skydda riksdagsmän för frihetens berövande trots att mindre brott mot lagarna av någon riksdagsman begåtts som ej diskvalificerar för själva uppdraget, så bör därav följa, att ett redan tilldömt frihetsstraff ej heller får tagas såsom förevändning att hindra någon riksdagsman i hans uppdrag som sådan. Ett sådant resonemang är så mycket mera förklarligt, som den art av riksdagsmans skydd som här är fråga om, ej på samma sätt gjorde sig gällande vid tiden för våra grundlagars tillkomst med sin i mångt och mycket olikartade strafflagstiftning mot den som nu finnes och tillämpas.

Som emellertid framgår av de olika tolkningar som föreligga, och varpå den i inledningen refererade debatten i andra kammaren utgör en betecknande provkarta, står denna fråga tvistig och olöslig med nuvarande grundlagsbestämmelser. Det är av allt att döma en lucka i grundlagarna, vilken enligt min åsikt behöver fyllas, för att saken klar och otvetydigt skall framstå.

Den händelse som här ligger närmast till bakgrund för denna motion är ej alldeles fristående under de senaste åren. Visserligen är den i ett avseende egenartad, men i stort sett kan den säkerligen jämföras med ett par andra fall. År 1913 blev sålunda en andra kammarens ledamot ådömd frihetsstraff av krigsdomstol och under år 1916 fick en ledamot av första kammaren avtjäna ådömt frihetsstraff under riksdagstiden. Den år 1913 inträffande händelsen föranledde då en riksdagsmotion i andra kammaren av herrar Hamilton och Palmstierna, vilka hemställde om sådan ändring i gällande grundlagar, att riksdagsmän icke, såvida han ej jämlikt § 26 riksdagsordningen varder obehörig att innehåva riksdagsmannabefattning, må kunna utan samtycke av den kammare till vilken han hör, under pågående riksdag hindras i riksdagsmannakallets utövning genom frihetens berövande.

Enligt motionärernas mening, stod möjligheten till frihetens berövande, därest den verkliga förefinnes, icke i överensstämmelse med grundlagens anda och mening, och motionärerna funno det orimligt, att ett dylikt frihetsberövande faktiskt skulle få hindra riksdagsmannakallets utövning. Konstitutionsutskottet tillstyrkte motionen, sedan utskottet efter verkställd historisk utredning kommit till det resultat, att den föregående framställningen torde hava visat, å ena sidan att vid tillkomsten av 1809 och 1810 års grundlagar inga bestämmelser gåvos, som voro avsedda

att skydda riksdagsman emot att under pågående riksdag berövas sin frihet för undergående av frihetsstraff, men å andra sidan även, att vid sagda tidpunkt, såväl i betraktande av den ståndpunkt som vår strafflagstiftning då intog, som med hänsyn till andra omständigheter, något egentligt behov av en dylik skyddsbestämmelse ej kunde anses förefinnas. Utredningen torde likaledes hava ådagalagt, att i sistnämnda avseende förhållandet väsentligen förändrats under det senast förflutna århundradet». I andra kammaren framställdes mot utskottets formulering av utlåtandets yrkande starka invändningar från en talare i den debatt som uppstod vid utskottsutlåtandets behandling i kammaren. Av denna anledning omformulerades själva yrkandet något, varefter kammaren antog utskottets yrkande med 102 röster mot 34, som avgåvos för avslag. I första kammaren blev utskottets hemställan avslagen med 70 röster mot 36. Motståndet mot den påyrkade utredningen i motionens syfte koncentrerade sig huvudsakligen i tvenne skäl. Det ena var att likheten inför lagen skulle kränkas av ett sådant utsträckt skydd för riksdagsmän, och det andra att domsskäl skulle kunna tänkas dragna inför kamrarnas överläggningar, därest prövningsrätt medgåvos dem rörande en riksdagsmans rätt, att i vissa fall få ett ådömt frihetsstraff suspenderat under pågående riksdag.

Vad det första skälet, om likheten inför lagen, angår, så torde konstitutionsutskottets utlåtande i denna del av år 1913 vara tillfyllest för att tillbakavisa påståendet om, att denna princip skulle behöva brytas genom ett sådant skydd för riksdagsmannaskapets fullgörande, som år 1913 påyrkades och nu på nytt framföres. Åtminstone synes det mig, som om det stora allmänna intresse, vilket kan ligga i rätten för en riksdagsman att, utan hinder av frihetsstraff för mindre förseelser i åsiktsförbrytelser eller dylikt, fullgöra sin representationsplikt mot sina valmän, är större än den allmänna lagens princip, att ett ådömt straff utan dröjsmål skall avtjänas. En sådan rätt kan väl ej heller i stort sett anses vara av annan innebörd, än det större skydd som förut grundlagarna tillerkänna riksdagsmän i jämförelse med andra medborgare. Något nytt, avsett att rubba ett gällande rättsaxiom, kan ej anses tillkomma genom ett bifall till yrkandet om utredning och undersökning av möjligheterna att skapa ett något större skydd åt riksdagsbefattningens utövande än det som nu anses ligga i gällande grundlagar.

Det andra skälet mot ett bifall till denna framställning synes ej heller synnerligen övertygande. Om en kammare skulle äga rätt att pröva, huruvida en ledamots tilldömda frihetsstraff bör avbrytas för riksdagsarbetet, kan givetvis ej beröra själva rättsproceduren eller domens riktig-

het eller dylikt, utan *endast* huruvida förseelsen hänför sig till de kollisioner med lagen, i vilka en eljest oförvitlig medborgare kan komma genom ett oförsiktigt uttalande av vissa åsikter, eller som ansvarig för ett tryckalster innehållande något för tryckfrihetsordningen förgriffligt, eller ock annan mindre förseelse såsom ex. en disciplinär förseelse av krigsman etc. Prövningen måste alltså för kamrarna inskränka sig till ett enkelt bedömande av frågan, huruvida ett frihetsstraff för en dess ledamot är av den art, att denne bör fortsätta att avtjäna sitt straff eller påbörja detsamma under pågående riksdag, eller om straffets verkställighet bör uppskjutas. Mot en sådan bestämmelse torde aldrig den allmänna rättskänslan kunna uppmobiliseras, men väl mot sådana händelser, som då en folkets representant, på grund av en obetydlig förseelse, förhindras att göra sin plikt mot sina valmän.

På grund av det anförda hemställes alltså,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes låta utreda, huruvida och i vilken utsträckning, sådana ändringar må kunna vidtagas i gällande grundlagar, att riksdagsman, som icke är enligt § 26 riksdagsordningen obehörig att innehåva riksdagsmannabefattning, icke må utan tillstånd av den kammare, vartill han hör, kunna under pågående riksdag i andra fall än de, varom §§ 110 och 111 regeringsformen stadgar, vara sin frihet berövad och dymedels hindras i riksdagsmannakallets utövning, samt för riksdagen framlägga det förslag vartill utredning kan föranleda.

Stockholm den 10 februari 1917.

Axel Sterne.